

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนเป็นลำดับดังนี้

1. ขั้นตอนเตรียมการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเบื้องต้น
2. การศึกษาชุมชนเพื่อรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับเป็นพื้นฐาน ในการ
วางแผนจำลอง โครงการศึกษาแก่เด็กวัยเรียนในชุมชนแออัด
 - ก. เลือกชุมชน
 - ข. เลือกกลุ่มตัวอย่างประชากร
 - ค. สร้างเครื่องมือการวิจัย
 - ง. ดำเนินการเก็บและรวบรวมข้อมูล
 - จ. การวิเคราะห์และสรุปข้อมูล
3. เสนอแบบจำลองโครงการศึกษาสำหรับเด็กวัยเรียนในชุมชนแออัด
กรุงเทพมหานคร

รายละเอียดของวิธีดำเนินการวิจัยมีดังต่อไปนี้

1. ขั้นตอนเตรียมการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเบื้องต้น
 - 1.1 ศึกษาค้นหาและรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง จากหนังสือ
เอกสารอ้างอิง สิ่งพิมพ์ โครงการ และงานวิจัย ตลอดจนวิทยานิพนธ์ในเรื่อง
 - 1.1.1 ชุมชนแออัดกรุงเทพมหานคร
 - 1.1.2 สังคมและสภาพแวดล้อมของชุมชนแออัดกรุงเทพมหานคร
 - 1.1.3 ปัญหาและความต้องการทางการศึกษา ของเด็กวัยเรียนใน
ชุมชนแออัด กรุงเทพมหานคร
 - 1.1.4 ผลการวิจัยของกรุงเทพมหานคร เรื่องภาวะการขาดเรียน

ภาคบังคับและความต้องการฝึกอาชีพของ เยาวชนในชุมชนแออัด 40 แห่ง ในกรุงเทพฯ ฯ พ.ศ. 2524"

1.1.5 การจัดการศึกษาของรัฐและเอกชนในชุมชนแออัดกรุงเทพฯ ฯ

1.2 ศึกษาโครงการพัฒนาชุมชนแออัดของหน่วยงานต่าง ๆ ใ้ปฏิบัติมาแล้ว และที่กำลังปฏิบัติอยู่ในกรุงเทพมหานคร

2. การศึกษาชุมชนเพื่อรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับเป็นพื้นฐาน ในการร่างแบบจำลองโครงการศึกษา

ก. การเลือกชุมชน

จากการศึกษาผลการวิเคราะห์ของกรุงเทพมหานคร เรื่อง "ภาวะการขาดเรียนภาคบังคับและความต้องการฝึกอาชีพของ เยาวชนในชุมชนแออัด 40 แห่ง กรุงเทพฯ" ซึ่งสำรวจเมื่อ พ.ศ. 2524 และจากการศึกษาชุมชนแออัดที่การเคหะแห่งชาติ ดำเนินการปรับปรุงอยู่ ได้ให้ข้อมูลพื้นฐานค่อนข้างมาก แต่เพื่อให้ผู้วิจัยสามารถร่างแบบจำลองได้ อย่างมั่นใจมากขึ้น ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนแออัด 1 ชุมชน คือ ชุมชนแออัด ประจักษ์ 1 หลังโรงเรียนอัสละทียะธ์ ซอยสวนหลวง 1 และวัดจันทร์ใน เขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร เนื่องจากเป็นชุมชนแออัดที่มีเด็กวัยเรียนภาคบังคับ อายุ 7-14 ปี ที่ไม่ได้เข้าเรียนในโรงเรียนมากที่สุดเป็นจำนวนถึง 56 คน จากชุมชนแออัด 40 แห่ง และเป็นชุมชนที่มีสภาพพลัดถิ่นคนชนาคของชุมชนใกล้เคียงกับชุมชนแออัดจำนวนมากทั่วไปใน กรุงเทพมหานคร

ข. การเลือกกลุ่มตัวอย่างประชากร

1) ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างประชากรจากประชาชนในชุมชนแออัด ประจักษ์ 1 หลังโรงเรียนอัสละทียะธ์ ซอยสวนหลวง 1 และวัดจันทร์ใน เขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร และเจ้าหน้าที่ของรัฐรวมทั้งนักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ในชุมชนแออัดกรุงเทพฯ ฯ แบ่งกลุ่มตัวอย่างประชากรออกเป็น 5 กลุ่ม คือ หัวหน้าครอบครัว แม่บ้าน ผู้นำหรือกรรมการชุมชน เด็กวัยเรียนภาคบังคับที่ไม่ได้เรียน และเจ้าหน้าที่ของรัฐและนักวิชาการที่เกี่ยวข้อง โดยชั้นแรกใช้วิธีสุ่มตัวอย่างประชากรแบบ

สุ่มตามระดับชั้น (Stratified Random Sampling) . จำแนกตามบทบาทของการเป็นสมาชิกในชุมชน และความสัมพันธ์กับการจัดการศึกษาแล้ว จึงสุ่มตัวอย่างในแต่ละกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) . คิดเป็นร้อยละ 20 ของจำนวนประชากรจริง ได้กลุ่มตัวอย่างประชากรโดยละเอียดดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างประชากรที่เป็นสมาชิกในชุมชน

ก) หัวหน้าครอบครัว จำนวน 64 คน โดยสุ่มตัวอย่างแบบง่าย คิดเป็นร้อยละ 20 จากจำนวนครอบครัวทั้งหมด 319 ครอบครัว

ข) แม่บ้าน จำนวน 64 คน โดยสุ่มตัวอย่างแบบง่าย คิดเป็นร้อยละ 20 จากจำนวนครอบครัวทั้งหมด 319 ครอบครัว

ค) ผู้นำหรือกรรมการชุมชน จำนวน 5 คน โดยการสำรวจรายชื่อกรรมการชุมชน กรรมการศึกษาโรงเรียนวัดคันทริน และผู้นำเยาวชนในชุมชนแออัดระดับ 1 แล้วสุ่มตัวอย่างแบบง่าย คิดเป็นร้อยละ 20 จากจำนวนผู้นำหรือกรรมการชุมชนทั้งหมด 25 คน

ง) เด็กวัยเรียนภาคบังคับที่ไม่ได้เรียน จำนวน 11 คน สุ่มโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย คิดเป็นร้อยละ 20 จากจำนวนเด็กที่ไม่ได้เข้าเรียนทั้งหมด 56 คน

2. เจ้าหน้าที่ของรัฐและนักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในชุมชนแออัด จำนวน 17 คน สุ่มโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย คิดเป็นร้อยละ 20 จากจำนวนที่สำรวจได้ทั้งหมด 85 คน ซึ่งได้แก่

หัวหน้าเขตยานนาวา

ศึกษาธิการเขตยานนาวา

ผู้อำนวยการกองโรงเรียน สำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร

หัวหน้างานการศึกษานอกระบบโรงเรียน กองโรงเรียน สำนักการศึกษา

ศึกษานิเทศก์กรุงเทพมหานคร จำนวน 1 คน

อาจารย์คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จำนวน

1 คน

ครูใหญ่โรงเรียนสงเคราะห์เคลื่อนที่คลองเตย

ครูใหญ่โรงเรียนสงเคราะห์เคลื่อนที่ ซอยสวนพลู

ครูโรงเรียนศูนย์รวมน้ำใจ คลองเตย จำนวน 1 คน
 ครูโรงเรียนสังเคราะห์เคลื่อนที่ จำนวน 2 คน
 ครูใหญ่โรงเรียนศูนย์รวมน้ำใจ คลองเตย
 ครูใหญ่โรงเรียนชุมชนหมอบานพัฒนา คลองเตย
 ครูโรงเรียนชุมชนหมอบานพัฒนา จำนวน 1 คน
 เจ้าหน้าที่การเคหะแห่งชาติ คลองเตย จำนวน 1 คน
 เจ้าหน้าที่มูลนิธิดวงประทีป จำนวน 1 คน
 ผู้นำคานถาวรศึกษาชุมชนคลองเตย จำนวน 1 คน

รวมกลุ่มตัวอย่างประชากรทั้งหมด 161 คน

ค. เครื่องมือในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยทำขึ้นเอง โดยได้ดำเนินการสร้างและใช้เครื่องมือดังนี้

1) ศึกษาเอกสาร หนังสือ งานวิจัย โครงการพัฒนาชุมชนแออัด ตลอดจนศึกษาจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อเป็นพื้นฐานในการสร้างแบบสัมภาษณ์

2) สร้างแบบสัมภาษณ์ชั่วคราว

แบบสัมภาษณ์แบ่งเป็น 2 ตอน

ตอนที่ 1 เป็นตอนที่ว่าด้วยสถานภาพของผู้รับการสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 แบ่งเป็น 2 ส่วน

ส่วนที่ 1 คำถามที่สอบถามตัวอย่างประชากรทั้ง 5 กลุ่ม
เหมือนกัน

ส่วนที่ 2 คำถามที่ถามตัวอย่างประชากรแต่ละกลุ่ม คือ
ผู้นำหรือกรรมการชุมชน

หัวหน้าครอบครัว

แม่บ้าน

เด็กวัยเรียนที่ไม่ได้เข้าเรียนในชุมชนแออัด

เจ้าหน้าที่ของรัฐและนักวิชาการที่เกี่ยวข้อง

3) นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งประกอบด้วยอาจารย์และผู้บริหารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในชุมชนแออัด 10 ท่าน ตรวจสอบแก้ไข

4) นำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับกลุ่มประชากรที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ โดยนำไปใช้กับประชาชนในชุมชนแออัดกิ่งเพชร โดยแยกตามบทบาทการเป็นสมาชิกของชุมชน คือ

ผู้นำหรือกรรมการชุมชน จำนวน 2 คน

หัวหน้าครอบครัว จำนวน 5 คน

แม่บ้าน จำนวน 5 คน

เจ้าหน้าที่และนักวิชาการที่เกี่ยวข้อง จำนวน 2 คน

เด็กวัยเรียนที่ไม่ได้เข้าเรียน จำนวน 2 คน

หลังจากการทดลองใช้แล้วได้ปรับปรุงและแก้ไขดังนี้

ก) ได้แยกแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 5 ชุด ตามลักษณะเฉพาะของตัวอย่างประชากรแต่ละกลุ่ม ทำให้สะดวกในการสัมภาษณ์มากขึ้น

ข) ในตอนที่ 2 ของแบบสัมภาษณ์ซึ่งแบ่งเป็น 2 ส่วน ได้สลับกันเพื่อความสัมพันธ์กลมกลืนกันของลักษณะคำถาม โดยส่วนที่ 1 เริ่มว่าด้วยความเห็นของตัวอย่างประชากรทุกกลุ่ม นำไปเป็นส่วนที่ 2 และส่วนที่ 2 เริ่มว่าด้วยความเห็นเฉพาะของแต่ละกลุ่มตัวอย่างประชากร นำมาเป็นส่วนที่ 1

ค) ได้ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงข้อความถามในแบบสัมภาษณ์ทั้ง 2 ตอน เพื่อความเหมาะสมและง่ายในการสัมภาษณ์ ดังนี้

(1) ในตอนที่ 2 หัวข้อหรืรสนะที่มีต่อรูปแบบของการจัดการศึกษาที่เหมาะสมสำหรับเด็กที่ไม่ได้เรียนในชุมชนแออัดได้เปลี่ยนข้อที่แสดงทัศนคติจากเดิม 3 ข้อ เป็น 2 ข้อ ในแบบสัมภาษณ์ชุดของหัวหน้าครอบครัว เด็ก แม่บ้านและผู้นำชุมชน ส่วนชุดของเจ้าหน้าที่ของรัฐและนักวิชาการยังคงเดิม

เดิม

ดี	ปานกลาง	ไม่ดี
----	---------	-------

แก้ไข เป็น

เหมาะสม	ไม่เหมาะสม
---------	------------

(2) ปรับปรุงถ้อยคำให้เข้าใจง่าย และตรงตามวัตถุประสงค์

มากยิ่งขึ้น

ง) คำถามปลายเปิดในตอนที่ 2 ส่วนที่ 1 แก้ไขเป็นคำถามปลายเปิด เพื่อสะดวกในการวิเคราะห์ข้อมูล

ง. การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

1) การสัมภาษณ์ หลังจากปรับปรุงแบบสัมภาษณ์เรียบร้อยแล้ว จึงดำเนินการสัมภาษณ์ตามขั้นตอน ดังนี้

ก) การสัมภาษณ์หัวหน้าครอบครัวและแม่บ้าน จำนวน 64 คน ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยซึ่งเป็นข้าราชการครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จำนวน 9 คน ที่ได้รับการอบรมฝึกหัดและทดลองแล้วเป็นอย่างดี ได้ไปสัมภาษณ์ที่บ้าน โดยได้รับความอนุเคราะห์จากเจ้าหน้าที่ปกครอง เขตยานนาวา เป็นผู้แนะนำช่วยเหลือ และได้ศึกษาคู่กับเพื่อนผู้วิจัยที่อยู่ในชุมชนแออัดนั้นเป็นผู้นำทาง

ข) การสัมภาษณ์เด็กวัยเรียนที่ไม่ได้เรียนอยู่ในโรงเรียน ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ด้วยตนเองทั้งหมดโดย ได้ศึกษาคู่กับเพื่อนที่อยู่ในชุมชนแออัดนั้นเป็นผู้นำทาง และไปพบในขณะที่สัมภาษณ์หัวหน้าครอบครัวและแม่บ้าน

ค) การสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ของรัฐและนักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับผู้วิจัย ได้ไปสัมภาษณ์ที่ทำงานในวันราชการ

ง) การสัมภาษณ์ผู้นำหรือกรรมการชุมชน ผู้วิจัยได้ไปสัมภาษณ์ที่บ้านและที่ทำงาน ทั้งในและนอกเวลาราชการ โดยได้รับการแนะนำจากเจ้าหน้าที่ปกครอง เขตยานนาวา และประชาชนในชุมชนแออัดนั้น ๆ ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ด้วยตนเองทั้งหมด

2) วิธีการสัมภาษณ์ ดำเนินการดังนี้

ก) การฝึกอบรม ทดลองใช้เครื่องมือแก่ผู้ช่วยวิจัยในการสัมภาษณ์ หัวหน้าครอบครัวและแม่บ้าน จำนวน 128 คน ผู้วิจัยได้ฝึกอบรมผู้ช่วยวิจัยเป็นขั้นตอนดังนี้

(1) ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยศึกษาทำความเข้าใจจุดประสงค์และการใช้เครื่องมือให้ตรงกันทุกตอน ทุกส่วน และทุกข้อ เฉพาะแบบสัมภาษณ์ที่ใช้สัมภาษณ์หัวหน้าครอบครัวและแม่บ้านเท่านั้น โดยผู้วิจัยได้อธิบายจุดประสงค์ของการวิจัย

จุดประสงค์ของแบบสัมภาษณ์ในแต่ละตอนและแต่ละข้อแล้ว ให้อุช่วยวิจัยซักถามรายละเอียดของปัญหาจนเข้าใจตรงกัน

(2) นำผู้ช่วยวิจัยออกไปทดสอบสัมภาษณ์ที่ชุมชนกิ่งเพชร โดยในครั้งแรกผู้วิจัยจะเป็นผู้สัมภาษณ์หัวหน้าครอบครัว และแม่บ้านให้ดูเป็นตัวอย่างก่อน ต่อจากนั้นให้ผู้ช่วยวิจัยทดลอง สัมภาษณ์หัวหน้าครอบครัวและแม่บ้านด้วยตนเอง

(3) นำปัญหาและอุปสรรคที่ได้จากการทดลองสัมภาษณ์ มาอภิปรายแล้วสรุปรวมกันอีกครั้งหนึ่ง จึงออกสัมภาษณ์จริง

3) การสัมภาษณ์หัวหน้าครอบครัวและแม่บ้าน ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์ แล้วกรอกข้อมูลตามคำขอที่ได้รับจากผู้ถูกสัมภาษณ์โดยการบันทึก

ก) การสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนหรือกรรมการชุมชนและเด็กวัยเรียน ผู้วิจัยสัมภาษณ์ด้วยตนเองทั้งหมด โดยใช้วิธีตามความชอบความกำหนด แล้วทำเครื่องหมายและจุดบันทึกลงในแบบสัมภาษณ์

ข) การสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ของรัฐและนักวิชาการที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสัมภาษณ์เอง

จ. การวิเคราะห์และสรุปข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ได้วิเคราะห์สถานภาพของผู้รับการสัมภาษณ์ โดยหาคร่าวๆ ละ

ตอนที่ 2 สรุปคำขอของตัวอย่างประชากรแต่ละกลุ่มเป็นความเรียง และประเมินสำคัญ

3. เสนอแบบจำลองโครงการการศึกษาสำหรับเด็กวัยเรียนในชุมชนแออัดกรุงเทพมหานคร

รวบรวมผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจความต้องการของประชากรในชุมชนแออัด และความคิดเห็นของนักวิชาการและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ตลอดจนข้อมูลจากการ

ศึกษาค้นคว้าและโครงการที่หน่วยงานต่าง ๆ ดำเนินการในชุมชนแออัด แล้วกำหนดแบบจำลองโครงการศึกษาแก่เด็กวัยเรียนในชุมชนแออัดกรุงเทพมหานคร ในหัวข้อ

- ก. หลักการ
- ข. ขอบเขตของการจัด
- ค. จุดมุ่งหมาย
- ง. รูปแบบสถานศึกษา และการจัดการเรียน
- จ. วิธีดำเนินการ
- ฉ. บทบาทและการประสานงานของหน่วยงานทั้งหมดที่เกี่ยวข้อง
- ช. อภิปรายสรุป
- ซ. ข้อเสนอแนะ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย